

natezati. Među tolikima jedina se je „Sloboda“ našla, kada je našla nužnim, da dr. Alačevićev izbor poprati reklam-komentarom. I nehoti nam pri tom padne na pamet sad već poznata liberalna kritika: „Iste su nam ciljevi, iste misli!“. Podupire „Slobodu“ svoje gojence ka svoje. A da se „Nar. Listu“ ne bi zamjerili, kad bi na onakav način komentirao dr. Alačevićev izbor, da on tješa strančarstvo u Sokolu (Bože sačuvaj!) To „Nar. List“ l dalо se to jednom od demokratskih vodja u Zadru, gdje imaju toliko vodja koliko pristaša, da on turne u „Slobodu“ one korteške redke, a sve u nekom brižnom vanstranačkom, dapače nadstranačkom i kritičkom obliku. Pisac onog „Slobodinog“ dopisa, koji istodobno pokriva neku čast u upravi zadarskog Sokola, a koji je do juče bio izlaknut kao službeni kandidat za župan, pobrao je gradom razne komente o dr. Alačevićevom izboru i stropio ih u svoj dopis. Što ga je ponukalo, da je isao takove glasine pobirati i objelodanjuvati? Zašto tim izazivile polemiku o tom izboru, koja bi mogla imati posljedicu po mrižu zadarskog Sokolova? „Iste su nam ciljevi...“, pak je za to dužnost „Slobode“, da već unapred razpoloži po svom čeifvu javnost, za taj slučaj, da bi se povela ozbiljna rječ o izboru zadarskog župana.

Toliko se danas konstatiramo, samo da upozorimo onu gospodu, kako smo proniknuli njihovu namjeru: Za danas ne, čemo sa, svoje strane izpravljati, nadovaratati ili iznasti nikakovih novih, žanrinih podataka o tom izboru, a sve to je ipak još uvek nadamo, da se sasstanovit strane, ne će biti, tjerati mak na konac i da će neki ipak imati još nešto narodnog osjećaja i tankotučnosti, da se i, u Sokolsku družiju ne uvede strastvenost.

Biti čemo im na biljezi. Samo onda neka se ne budu prigovarati, da je drugi, a ne oni, izazvano srećno, što bilo moglo.

Saveznička taktika. U zadnjem broju glasila spiljskih demokrata ima još nekoliko rečnika, kolima hoćemo da izlaknemo one neke novinarske „medijuredke“, u kojima se ima citati prav smisao i težnja vesti. Ono se ne količak redaka ponovno bavi „glasinama“. Glasine su, reči bi, postale slaba strana „Slobode“. Te glasine uznemiruju „Slobodu“, jer one prenarođuju razne političke igrice, kojima sad kralje, dograćuće vruce, dane razni vodje raznih „savezničkih“ stranaka ili bolje grupa. U njima se, da se u par riječi izrazimo, veli, da „će“ demokratska stranka napustiti svoj program, promjeniti ime i da „će“ se stopiti sa Ulvarom. Odmah na početku moramo „Slobodi“ zamjeriti, što, kad je jednom te „glasine“ hijela zabilježiti, nije iste vjerno i nepravomjeno donjeli. Jer te glasine ne govore ništa o ničem, što bi se imalo, dogoditi, nego ob onome, što se je već odjavila, a potajno, zabilježeno. Po tome korektura njezinog vjeti bila bi, da „je“ demokratska stranka napustila svoj program, da se „je“ stopila sa Ulvarom, samo ime „nije“ promjenila, i to privremeno. Tako veye „glasine“. A „Sloboda“ se, ogradjuje proti njima i upućuje svoje pristase, da ih svuda opravgovaju. Razlog tomu? Vrlo jednostavan, zavedeni vjeruju, da je „Sloboda“ glasila jedne neodvisne, oporebene stranke, i to krivo mišljenje te reklamu „demokrati“ hoće da još očuvaju za sebe, a preko njih za „savez“ ulvarački...

POLITIKA REAKCIJARNOG EVOLUCIONIZMA.

Zagreb, 15. svibnja.

Nastav je malo čudan, zar ne? Dva pojma u dvima označama, koje se skoro izključuju: Evolucionizam predstavlja nešto naprednoga, nešto što se razvija i u tom razvoju ide prama usavršavanje. Reakcionarstvo, naprotiv, označuje povratak sa puta razvojka k prebitoj gruboj i neizsečenoj primitivnosti. Riedko, bi rekao nigda se ova dva pojma ne sastaju, a još manje pohupujuvaju, ali u našem slučaju nalazimo na iznimku. Kao sva druge, tako je i ova iznimka jedna od onih, koje potvrđuju pravilo proučljivog sadržaja i biti.

Govorim o „našoj“ koaliciji, ili bolje o zagrebačkoj politici. Za čudo je, ali ipak istinito, politika našeg narodnog središta, našeg poligrafa Zagreb grada krenula je čudnim putem. Nije ono stazi, nije ni njenik: cesta je ono, široka, udobna, bleda i ravna kao opotunizam, a oko nje, njoj postrane, samo se kadikad pojavi tamni grmečak ili tri opozicije i radikalizam. Koalicija je odabrala cestu, kojom se udobno stolazi do vlasti, a kritiku opozicije i radikalizma kuša ugušiti sredstvima, koje je ona naučila od Madijara za svoje peštašne obstrukcije, koja je, vjerojatno figurativno, bila okrenuta frizerskim nazivom: „divska borba“.

Od onda do danas započela je evolucija „in pelus“ kod koalicije. Evolucija na temelju izkustva, doduše, ali opet takova, da je prisvo-

jila sve metode, sva sredstva, sve doskočice onih, koji su prama ondašnjoj oporbenoj koaliciji igrali ulogu većine.

Nije mi ovđe namjera, da prekuhavam nedavan Supilova otkrića, koja su bila posledicom njegove žestoke, osobna polemike sa Sv. Pribiševićem i njegovim „Srbobranom“, samo to ustanovljujem, da „Srbobran“ i ina koaliciona glasila nisu mogla opovrći obtužbu Supilova, koja je u ostalom postala i ugledala svjetlo radi osobišnih razloga i uverljene taštine, da je koalicija naime, odmah iz peštašne obstrukcije bacala udicu, na koju se je morala utvrditi madjarska ministarska družba. Ono je bio početak daljnjenog radu koalicije, a bio je i za-

metak njezinog „sposobnosti“ vladanja. Stanoviste koalicije barem u koliko se je u javnosti iznalošilo, bilo je onda jednostrano i djelomično radikalno: „bratstvo u oružju“ sa Madjarami bilo je pokopano te se je širim slojevima propovijedala odlučna i odrješita politika, za koju su i Srbi govorili, da u njezinom znaku rade. Navještalo se je obvezni rad, a borba protiv Rauchova vladavine bila je za odjevena plastičem ustanoviti i slobode. Nastavak „novre“ bio se je malo promjenio, nije bio toliko zračno i... originalan, ali zato je imao više obilježja realnosti i ostvarivosti. No međutim, dok se je to už u daljebu napisalo javnosti, dole se je u jednoj tjerajstvu zakulisnim intrigama, koje su svoj vršak postigli za nastup Kuhen-Hedervaryja na predsjedništvo madjarskog ministarstva. No da vanjsna bude spašena, koalicija je u Kuhenovom drugu Tomašiću našla posrednika, koji je našao početnu formulu, po kojoj bi se dalo zamazati oči narodu, da se on ne ogradi proti djelovanju koalicije, i da joj ne dade glas nevjerenja. Nastupom madjarskih perjanica u koaliciju našao se je prevozni most od radikalizma koalicije do madjarskistva, oportunitas starih narodnjaka; u ovu novu smjenu političku madjaroni unešte svoje staro izkustvo, svoju stručnu spremu, obilje sofisterije, a razne koalicione stranke mlađe i... elemente. Ne mlađost ideja, nego samo ambiciju i žestinu, koja u ovom slučaju nadomješta oduševljenje, mladih ljudi, koji žele i hoće, da se proturaju napred, u prve redove. Samo napred, misli pod koju ucjenju.

U tom naprezzanju koalicija je počela grubiti osjetljivosti, moralnu tankotučnost, te svoju reakcionarnu evoluciju počela odavati dosta netaktično i brutalno. Žurilo joj se je doći na vlast, pak je pakt sa Tomašićem i Kuhenom podpisala nakon vrlo kratkog promišljanja. I sad je ona većinom, a k tomu i vladajućom većinom! Čitav njezin dosadni rad u zajedništvu sa Tomašićem očituje se u izbornoj borbi i u izbornoj reformi. Za izbornu agitaciju cieka se je koalicija izložila do skrajnosti za kandidate, kojima sa čela nije još izbrisani nadpis „čistokrvnih“ Kuhenovaca. Sve i jedan od onih kandidata može naći u zadnjem godišnjem koalicionog novinstva svu sliku članaka, u kojima su se oni prikazivali, i to pod punim pravom, kao grobari Hrvatske. Što sve tu nije o Chavruku, Šumanoviću, Poliću, Eggersdorferu, pa i o samom Tomašiću rečeno. Bili su prije: „crnkute mrcine“, „obijeljeni grobovi“, „mumije“, sada su...: nekomprimitovani elementi bivše narodne stranke. Za ove je koalicija, koja je toliko bučila zbog protivnika, sastavljenih izbornih listina, razputala občinsku zastupnicu, sebi protivnici, zato, ona, koja je tojelo propovijedala o čistoći izbora, Šumanoviću skribla u Moroviću izbornike sa gulašima, zato je ona saslušala način, da opravda pucanje iz revolvera svojih nadobudnih, tim što je to nazvala nužnom obranom, dok je za druge slike služeće nazala izrave kao: revolverški, bandiški napadaj itd. Jedna je stranka primila u svoje kole jednog madjaronu, a koalicija ih je na desete. Ona je prava anatemizirana, dočim je koalicija učinila istu stvar samo, da za domovinu ne podje izgubljene, „sposobne sile“! Još i danas koalicionalci prigovaraju drugima radi pregovora, oferata, Šta li, a do jučer su rječ „pakt“, naime onaj, koji su oni sklopili potajice, bez znanja i sudjelovanja naroda, sa Tomašićem, stavljali medju navodne znakove. Sad i oni taj naziv priznavaju, ali sadržinu pakta nisu još objedoljani. Od pragmatike, svi stvorili načelno pitanje, „casus belli“ sa Madjarama, a sad je i njezinu rješenju odgodjeno... do boljih vremena.

Ovim korakom mogli bismo još daleko tjerati, da zabilježimo Šta njezin protuljova, u koja je koalicija upala. I njezin izborna reforma, čiji je sastavni dio sastavni madjarni Polić, jedno je od takovih protuljova. Spominjem se još sada prizora, za Pejačevićeve vlade, da je koalicija sa socijalistima za pravaške obstrukcije demonstrirala, u prilog sveobčeg i tajnog izbornog prava glasa. Kao jedan od najpopularnijih tačaka svog programa neprjestance

je napadno izticala sveobče pravo glasa. A sada je već uzmakla te se je zadovoljila sa mrešćivim proširenjem izbornog prava. U izbornoj reformi ima mnogo toga, što je očito na štetu hrvatska, osobito izborna geometrija, koju u pomjanku argumenata koalicija izsmiehava; no za mene je karakteristično to, što se u „Agramer Tagblatu“, za koji se ne može reći, da se jača zanašao pravaštvom, veli, da se svaki dobromisliči Hrvat mora duboko i ozbiljno zamisliti u težke prigovore, koji se dižu proti reformi. Kad sam na ovome, hoću da vam zabilježim, s kojim se načinom reklame služe koalicione novine: jedan ovđešnji listić za agitaciju i kortešanje, što bi ga inače zvali „revolverblatt“ donosi clanak pod bombardišnim naslovom: „Za veću Hrvatsku!“ U članku agitira za izbornu reformu tim, što veli, da se u pomoćenju glasovatelja od 40.000 na 250.000 stvara veća Hrvatska. Imitira pravaško geslo Velike Hrvatske, da zavede narod, a ne veli ništa o povjerenju cenzusa od 10 K na 15 K.

Okovo, vam se u Zagrebu radi. Koalicija se je evolucionirala, ali u natražnjakom smislu. Da bude sposobna za vladu zatajila je svoja osvjeđenja i načela, a kompromise stvara čak i s nesrednjim tipom Radiceva kova. Ovaj mora za koaliciju markirati hiperlojalnost i biti protučeta nepouzdanim Srbima. Pri svemu tomu, kako uzdarje dopušta se raznim umišljanim glasama, da grde naše narodne svetinje i rugu izlazu vjerske osjećaje naroda.

Koliko će to trajati? Po svoj prilici došće, dok se narod ne razočara,

Zagreb, 17. svibnja.

U subotnjoj sjednici zakonska osnova o izbornoj reformi, bila je prihvjeta u saboru od svih nepravaških stranaka kao podloga za specijalni razpravu.

U istoj sjednici pala je sa strane dra. Lorkovića, vodje pokreta, rječ o fuziji nepravaških stranaka. Rekao je, da je sada nužna jedna jedinstvena, jaka hrva stranka, koja bi se mogla oprijeti pravaškoj struci. Ova ideja nije nova, jer je „Obzor“ bio iznio nazad godinu dana, a onda je, uza svu dnevnu agitaciju tog lista, bila odijena od svih koalicionskih grupa. Sada se to opet izliže i ta ideja iznosi. Koji je tomu razlog? Daje se naslućivati, kao da je ban Tomašić postavio koaliciji u finoj formi ultimatum, da se ona ili preobradi u jedinstvenu vladinu stranku bez ikakvih strančkih podnosa, ili će on pri prvim izborima izći sam sa programom, koji je nastao od koalicijinog programa i od popravaka i umetaka unesenih od samog dra. Tomašića, „Obzor“ se ovim pitanjem bavi i veli, da je suvišno to stvorje jedinstvene stranke, jer da se sad koalicione stranke samo formalno i po imenu diele, ali u stvari, da su sad one već jedinstveni sklop.

Medutim i amo se dakle „liberalni“ elementi okupljaju, a to je tim napadnje, što su baš naprednici oni, koji zagovaraju fuziju. Tamo u Dalmaciji vaši „demokrati“ izstupaju sa istim idejama javno, dok su one već odavna tajno provedene u djelu, a amo napravljaci pravu pokuse ne li je narod to prihvatiti po-kornom postušnošću.

Što se izborne reforme tiču većina hoće da ona do subote pod svaki uvjet bude odglasana, e da je ban uzmogne još u nedjelju odniti u Beč na sankciju.

Političke vesti.

Za dan kraljeva rodjenja. Subotin „Wiener Abendpost“ javlja: Kako dozajemo ministar je predsjednik obavistio sve zemaljske glasovice, da Njegovo c. i k. Apostolsko Veličanstvo ne će primati nikakvih ličnih čestitjanja i poklonstava, prikupljeno svog 80. rođendana. S toga imale bi izostati sve one svećanosti, što se misle pripredili tom prigodom, na koje se drži, da bi Njegovo c. i k. Apostolsko Veličanstvo moglo doći. Isto tako ne će se uđeljivati audiencije radi prikazanja eventualnih adresi ili čega drugog.

Zajedničke ministarske konferencije. koje su u Pešti držale, odlučile su, da se delegacije predloži na odobrenje trošak od 260 milijuna kruna, koji bi se imale uložiti u gradnju 4 novih „Dreagnouth“ i manjih ratnih brodova.

Izborni pokret u Madjarskoj. Uslijed izbornog pokreta dolazi dnevno izreda i krvavih sukoba. U občini Nagy Baba, velikovaraškog izbornog kotara, sukobli su se Kossuthovci i vladinjac, tako da je oružničvo moralno posredovati oružjenu 15 osoba je ranjeno, a 40 uapšeno. Isto tako je došlo do sukoba u Ermihaljivcu između Kossuthovaca i njihovih protivnika. Kossuthovski kandidat Molnar htio je tamо držati svoj kandidatski govor, protivnici to htje- doče zapričeštiti i tako je došlo do oštra sukoba

medju obim strankama. Konačno su oružnici sve skupu raztjerili. Isti tako se javlju i drugi mjesti o raznim sukobima medju pojedinačnim strankama. Medutim svi strančari vodje Just, Apponyi i Tisza putuju po cijeloj zemlji i kupe svaki koliko može izbornika.

Razoružanje Albanije. Arnauti i Šekvet Turgut paša sporazumili su se u tome, da se Arbanasi razoružaju. No da razoružanje samo mirno prodje, odlučeno je, da ono bude provedeno preko plemenskih poglavica, a ne preko vojnika. Vlada objeća, jda će zaplenjeno oružje povratiti, ako to prilike budu tražile. Pošto je preko 33 glavnih vodja nvhaceno, to se drži, da je mir osiguran.

Kretski pitanje. Po cijeloj Turškoj obnavlaju se tako zvani kretski meetingi, na kojima se pozivaju vlasti, da zapošdje celi Tesaliju. Neki listovijavaju, da je grčki poslanik prosvjedao kod ministra izvanjskih posala, jer se na meetingima vredlje grčki kralj i grčka vlast. Ministar je objećao, da će strogo kazniti sve krive. Konzuli zaštitnih vlasti upozorili su vodje obih stranaka na slijedeće okolnosti: Ne budu li Muslimani imali svoje pravo, da mirno prisustvuju komorskim sjednicama, to bi moglo imati vrlo neugodnih posljedica po potoku. Kreti — Budu li muslimani izključeni iz kretskih komora, Porta će se obratiti zaštitnim velelastima ili da odmah naprave red na otoku, ili da će ona sama zati pobrinuti. Četiri zaštitne velelasti predviđaju otključenje, pa se već medju njima vode živahni pregovori, što da se učini. Venizelos je konzulima zaštitnih vlasti priobio, da su muslimani izključeni na Kreći. Budu li muslimani učestvovali u kretskoj komori, moglo bi doći do zapletanja, tim više, da je Carigrada potuči, da naprave nerед, ne bi li onda zaštitne velelasti posredovale. Komora se medutim već sastala i njemu povjerila sastav nove vlade.

Aneksija Koreje. Kako „W. Allg. Zeitung“ javlja, protesti u Japanu već u najkoriskoj vremeni aneksiji Koreje. Notifikacije aneksije provesti će japansko ministarstvo vanjskih posala vrio jednostavno. Javit će jednostavno svim državama, da se trgovaci ugovori sklopljeni s Japanom imaju protegnuti i na Koreju. Svečanog proglašenja ne će biti ni u Japanu ni u Koreji. Što će biti s koreanskim vladalačkim dinastijom nije do sada još poznato. Japan će po svoj prilici načini da, da joj dade neki formalni udio u vlasti.

Naši dopisi.

Opuzen, 15. svibnja 1910.

U broju 53 Splitiske „Slobode“ ima dopis iz Opuzena, koji se bavi gradnjom mlinice, što je poduzeće mještina „Hrvatska Pučka Blagajna“, i školskom zgradom, koju će izvesti ova občinska Uprava. Uvjereni smo, da toliki druga zgrada kopaju oči šačici demokrata, ali devet desetina pučanstva ne vidi česa, kada će biti dovršene, i blagoslovile načinjene jedne druge zgrade.

Dopisnik i njegova malobrojna družina služili su se lažnim denuncijama proti jednoj i drugoj spomenutoj zgradi, ali je slabo korištio, jer na njihovu veliku žalost, škola će se graditi, a mlinica će do nekoliko promišljene. Svak je uvjeren, pa i vaša država, da poštenje ruke nije mogla pasti radnju škole, nego što je načelnik Vlahović i prisjednik Vučetić, a za točnosć izvrsne jamči nam im Gospa Hraka, tehničke pomorske vlade, ovjedje, i tako i mlinice upravitelji Šarić i Tamburović.

Nu premda su u dopisu većinom izmisljene, a dijelom izkrivljene neke činjenice, u pogledu komisije na pregledanju mlinice, radi neznačnih popravaka, ipak upada u oči, kako je dopisnik za neke iako izkrivljene dozvati mogao; ali se nije čuditi, kad se promisli da je Kraste bio malo dana posle komisije ovdje i konfabulirao za stožinom ovomjenskih demokrata. U ovom pogledu moglo bi vam još što pisati i glede onog drugog dopisa iz Netteve u istom br. „Slobode“, glede malatije, ali ne ču; danas došta, a gospoda neka slede i nadalje svojim zanatom. — Jareb s Hrkala.

Iz hrvatskih zemalja.

Nadbiskup Stadler u Rimu. O tome „Hrv. Dnevnik“ donosi ovo saobćenje: Nadbiskup Stadler prispije je ovamo. U svim prelatskim krugovima sruđeno je primjel i velikim interesom popraćena su „njene“ razlaganja o prilikama u Bosni i Hercegovini. Sv. Otac primio je nadbiskupa u dugu audijenciju. Nadbiskup je otišao od Sv. Oca preduvjetno uverjen po velikoj ljubavi Sv. Oca prema katolicima Bosne i Hercegovine.

